

A fenntartható kétnyelvűség mérése klaszteranalízissel

Borbély Anna

Pszicho-, Neuro- és Szociolingvisztikai Osztály

Többynyelvűségi Kutatóközpont

MTA NYTI 2015. november 29. 11 óra

Ebben az előadásban a longitudinális módszerrel gyűjtött kétnyelvűségi adatok egy új klasszifikációs módszerrel történő elemzésére kerül sor. A kétnyelvűség időbeli változását közösségi szinten vizsgálva az eredmények azt igazolják, hogy a stabil és instabil kétnyelvűségeken (pl. Fishman 1968; Gal 1979; Schiffman 1993; Bartha 1999; Hamers és Blanc 2000/2003) túlmenően fontos az instabil (dinamikus) állapoton belül vizsgálni a fenntartható kétnyelvűség (a továbbiakban FK) működését, valamint a vele összefüggő faktorokat (Borbély 2014). A tavalyi intézeti előadásban bemutatásra került egy „mérőeszköz”: egy skála, amellyel a kétnyelvű egyének (illetve különböző csoportjaik) egy húsz éven átívelő longitudinális mintában az FK szerint elrendezhetőek (Borbély 2015). Egy további lehetőség az összefüggések keresésére a három terepmunka során gyűjtött megfigyelések homogén csoportokba (ún. klaszterekbe) rendezése. Ennek kiderítésére a statisztikai módszerek közül a klaszterelemzés (klaszteranalízis) az alkalmas (vö. Vargha, Torma és Bergman 2015; Vargha, Bergman és Takács 2016; Vargha és Borbély 2016). Egy-egy klaszterbe azok a megfigyelések kerülnek, amelyek a kiválasztott nyelvészociológiai változókra vonatkozó válaszok tekintetében hasonlóak. A klaszterelemzésből kiderül, hogy a 181 megfigyelés hét, ún. FK klaszterbe csoportosítható. A hét FK klaszter összevetése többek között rámutatott azokra a nyelvészociológiai változókra, amelyeknél a közösségi nyelvre vonatkozó válaszok legelőször gyengülnek (nyelvtudás és attitűdök) és azokra a változókra is, amelyeknél a közösségi nyelvre vonatkozó válaszok leginkább/legtovább megőrződnek (nyelvválasztás az egyház doménben és etnikai identitás). Az FK klaszterek alkalmasak arra, hogy az FK és a nyelvcseres folyamatának dinamikájáról ismereteket szerezzünk. A beszélők longitudinális klaszterbesorolása azt mutatja, hogy a nyelvcseres folyamata dinamikusan változik, de a folyamatnak létezik egy pontja, amikor dinamikája elveszíti azt a „rugalmasságát”, amelynek segítségével a nyelvcseres visszafordítható lehet.

Hivatkozások

Bartha Csilla 1999. A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Borbély Anna 2014. Kétnyelvűség – Variabilitás és változás magyarországi közösségekben. L'Harmattan Könyvkiadó, Budapest.

Borbély Anna 2015. Egyéni fenntartható kétnyelvűség. Előadás: MTA NYTI 2015. november 3.

Fishman, Joshua A. 1968. Sociolinguistic perspective on the study of bilingualism. *Linguistics* 39: 21–49.

Gal, Susan 1979. *Language Shift: Social determinants of linguistic change in bilingual Austria*. Academic Press, New York.

- Hamers, Josiane F.–Michel H. A. Blanc 2000/2003. *Bilinguality and Bilingualism*. Second edition/reprinted. Cambridge University Press, Cambridge.
- Schiffman, Harold F. 1993. The balance of power in multiglossic languages: implications for language shift. *IJSL* 103: 115–148.
- Vargha, András–Bergman, Lars R.–Takács, Szabolcs 2016. Performing cluster analysis within a person-oriented context: Some methods for evaluating the quality of cluster solutions. *Journal for Person-Oriented Research*, 2, (1–2), 78–86. http://www.person-research.ouradmin.se/articles/volume2_1_2/filer/5.pdf
- Vargha András–Borbély Anna 2016. Modern mintázattaljáró módszerek alkalmazása a kétnyelvűség kutatásában. In: Kissné Viszket Mónika–Puskás-Vajda Zsuzsa–Rác József–Tóth Veronika (szerk.) 2016. *A pszichológiai tanácsadás perspektívái*. Tisztelgő kötet Ritoók Magda 80. születésnapjára. L'Harmattan, Budapest, 173–186.
- Vargha, András–Torma, Boglárka–Bergman, Lars R. 2015. ROPstat: a general statistical package useful for conducting person-oriented analyses. *Journal for Person-Oriented Research*, 1, (1–2), 87–98. http://www.person-research.ouradmin.se/articles/volume1_1_2/filer/20.pdf